

Beslutad 2016-11-20

SOF-BirdLifes policy för uppspelning av fågelläten

Denna policy syftar till att klargöra SOF-BirdLifes inställning i frågan kring uppspelning av fågelläten. Uppspelning definieras som användande av teknisk utrustning, som t ex mobiltelefon eller bandspelare, eller om någon person på annat sätt härmar en fågels läten.

Sammanfattning

- Lagar och regler, t.ex. reservatsbestämmelser, ska efterlevas.
- Att exempelvis spela upp fågelljud genom högtalare eller härma fågelläten bör ske med eftertanke och respekt för fåglarna, vilket innebär att återhållsamhet gäller. Såväl fåglar som fågelskådare eller andra naturintresserade kan störas. I områden där många fågelskådare vistas, t.ex. vissa mellansvenska uggle- och hackspettsmarker, är det direkt olämpligt att över huvud taget använda uppspelningsutrustning.
- Uppspelning av läten för kartläggnings-, forskning- eller ringmärkningsändamål är acceptabelt, under förutsättning att det finns ett väl genomtänkt syfte och att erforderliga tillstånd för verksamheten finns.
- Om man i fält vill lyssna på ett fågelläte för att repetera det för sig själv eller förklara det för andra bör volymen hållas så låg som möjligt, för att undvika att störa fåglarna.
- Uppspelning för sannolikt häckande fåglar för kryssande eller fotografering, på känsliga lokaler eller för känsliga arter, är inte i enlighet med de etiska riktlinjerna.

Vad är en störning?

Begreppet ”störning” i samband med ljuduppspelning definieras som något som på ett negativt sätt kan eller riskerar påverka en fågel. Man kan generellt utgå från att alla mänskliga aktiviteter i närheten av fåglar och andra vilda djur, inklusive sådant som lugna skogspromenader och kanotpaddling, ofrånkomligen innebär att vissa fåglar störs, dock vanligen inte på en nivå som är olaglig eller får några större negativa effekter. Områden där sådan mänsklig aktivitet kan antas få omfattande negativa konsekvenser omfattas ofta av beträdnadsförbud. Att mänskliga aktiviteter i viss mån lindrigt och kortvarigt kan störa fåglar och annat vilt, likväl som fåglar och annat vilt kan störa varandra, får anses höra till naturens gång. Se i övrigt SOF-BirdLifes etiska regler, <http://birdlife.se/sveriges-ornitologiska-forening/fagelskadning/etiska-regler/>.

Samtidigt kan likväl vissa av de störningar som hänsynslösa, ovarsamma eller obetänksamma fågelskådare ger upphov till faktiskt innebära lagbrott i relation till artskyddsförordningen (se nedan), och medföra straffrättsligt ansvar om brottet leder till åtal.

Vad säger lagar och regler?

Det finns naturreservat där det i bestämmelserna specifikt anges att det är förbjudet ”att med bandspelare störa fåglar genom uppspelning av deras läten”, vilket även kan antas gälla uppspelning av mp3-filer och liknande. Det finns även reservat där man *avråder* från uppspelning av läten, även om det inte är uttryckligen förbjudet. Även för Natura2000-områden finns bestämmelser gällande ”störning som riskerar att försvåra bevarandet av vissa arter”. Rent allmänt är nationalparker och naturreservat ofta välbesökta, vilket ytterligare ökar risken för att de fåglar som häckar där störs om besökarna uppträder obetänksamt eller hänsynslöst.

Enligt artskyddsförordningen 4 §, punkt 2

(<https://www.naturvardsverket.se/hb/Artskyddsforordningen/Lagtolkningar/Artskyddsforordningen/4--2-punkten-Forbud-mot-storning/>), är det förbjudet att ”avsiktligt störa djur, särskilt under djurens parnings-, uppfödning-, övervintrings- och flyttperioder”. I praktiken täcks stora delar av året in av denna formulering. Vad som menas med ”avsiktligt” är i slutänden upp till domstolen att avgöra, men den som i strid med rekommendationerna i detta dokument ägnar sig åt att spela upp sång eller andra läten för i första hand häckande fågel bör vara medveten om risken för åtalsanmälan.

Enligt Naturvårdsverkets tolkning innebär artskyddsförordningens skrivning bland annat följande: ”En åtgärd som påverkar en fågelarts häckningsframgång genom att boplatsen överges eller att färre antal ungar än annars blir flygfärdiga är således inte tillåten om detta leder till att artens population minskar i området, särskilt om arten har en ogynnsam bevarandestatus och/eller vikande trend.” För att kunna göra bedömningar av vad som är tillåtet eller ej behöver man således känna till den aktuella artens bevarandestatus, trenden för dess bevarandestatus och hur en åtgärd – i detta fall uppspelandet av läten – påverkar dessa

faktorer, för att kunna vara säker på att man inte bryter mot bestämmelserna. Rent juridiskt är frågan således inte okomplicerad, och det är klokt att med god marginal hålla sig på rätt sidan om eventuella gråzoner.

Vilka effekter har uppspelning av läten?

Fågelperspektivet: Risken för störning av fåglarna är det som i första hand ska begränsa användningen av uppspelning av läten. Generellt kan man utgå ifrån att det är naturligt för fåglar att då och då konfronteras med läten från artfränder, och att detta inte medför någon omedelbar skada i det enskilda fallet. Samtidigt kan ihållande och återkommande uppspelning vara en stressfaktor för en trött och kanske felflugen fågel som egentligen skulle behöva fokusera på vila eller födosök. För häckande fåglar av revirhävdande slag är en viss konkurrens givetvis naturligt, men uppspelning av läten riskerar att antingen stjäla tid och energi från viktigare göromål, alternativt skrämma bort fågeln ifråga från reviret, och därför påverka eventuella häckningsförsök negativt. Man skall också beakta aspekten att källan till ett uppspelat läte inte uppträder som en artfrände skulle gjort ”det finns ingen att slåss med”, varför den framlockade fågeln konfronteras med ett onormalt beteende.

Skådarperspektivet: Till frågan om fåglarnas väl och ve kan läggas en annan aspekt, nämligen andra fågelskådares intresse. Ett frekvent uppspelande av läten kan upplevas som synnerligen störande för andra fågelskådare och naturvandrare. Dessutom finns en uppenbar risk att folk blir lurade och tror att det är den riktiga fågeln de hör. Den osäkerhet som ibland råder kring om man verkligen hört den eftersökta fågeln eller någons mobiltelefon kan ibland vara ett ordentligt irritationsmoment i sig, och gynnar inte samarbetet skådare emellan.

Grundläggande principer för hänsyn

Som grund ligger SOF-BirdLifes generella etiska regler som anger att fågelns välmående ska stå i centrum. I de fall lokala reservatsstadgar eller motsvarande förbjuder all uppspelning av lätet ska sådana förbud givetvis strikt följas.

Exempel på olika situationer där uppspelning av läten kan förekomma, och resonemang kring dessa

Det finns ett antal olika skäl till uppspelning av fågelläten, vilka nämns och kommenteras nedan.

1) Uppspelning i samband med ringmärkning och annan fångst av fågel för forskningsändamål.

Sådan uppspelning måste skriftligen godkännas av Ringmärkningscentralen (vanlig ringmärkning) respektive av den djurförsöksetiska nämnden (andra typer av forskning som faller under relevant lagstiftning). Denna typ av uppspelning måste således vara väl motiverad för att godkännas och anses som acceptabel av SOF-BirdLife efter godkännande från relevant instans.

2) Uppspelning för att locka fåglar till nya revir, inventeringar och andra typer av bevarandebiologiska insatser.

Uppspelning av läten i samband med systematiska, planerade och av myndigheterna sanktionerade inventeringar riktade mot specifika arter är fullt acceptabelt. Uppspelning av läten som används i syfte att locka fåglar till nya revir och liknande ska endast användas efter noggrann kartläggning av behovet, förväntade effekter och eventuella risker med insatsen ifråga. Givetvis ska vederbörliga tillstånd finnas. SOF–BirdLife har då vanligen inget att invända.

3) Uppspelning av pedagogiska skäl, för att lära sig själv eller andra

Det förekommer att man som skådare hör ett fågelläte och sedan vill ”kontrolllyssna” på ett inspelat läte för att bekräfta att man gjort en korrekt artbestämning. Det förekommer också att man, t.ex. i samband med gruppexcursioner eller guidningar, vill spela upp ett läte så att deltagarna vet vad de ska lyssna efter. Om man på detta sätt i fält vill lyssna på ett fågelläte för att repetera det för sig själv eller förklara det för andra bör volymen hållas så låg som möjligt, för att undvika att störa fåglarna.

4) Uppspelning för att locka fram rastande fåglar.

Sådan uppspelning i fält av läten, vare sig det är lockläten eller sång, som syftar till att locka fram rastande fåglar för beskådande eller fotografering ska utföras med försiktighet, omdöme och måtta. Oavsett om det gäller en felflugen raritet eller en fågel av vanligare art på rastplats eller utanför häckningstid kan det ses som en relativt mild störning. I synnerhet vad gäller felflugna fåglar bör man, om dessa ger ett trött intryck, helt avhålla sig från uppspelning och istället låta fågeln vila eller födosöka i fred. Lämpligt är annars att man begränsar sig till ett fåtal kortvariga uppspelningar per dag för rariteter, och då nogsamt tillser att alla närvarande

skådare är medvetna om att uppspelning görs. Sådan uppspelning bedöms många gånger vara mindre stressande för fågeln än långvarig "belägring" av väntande skådare, och definitivt mindre stressande än aktiva försöka att fysiskt stöta fram fågeln ur t.ex. buskage eller vassområden. Innan uppspelning görs bör man också förvissa sig om att man inte befinner sig på en känslig lokal där uppspelning vore olämpligt av andra skäl. Viss uppspelning av läten kan därför anses vara acceptabelt. Dock bör detta ske med måtta och försiktighet.

5) Uppspelning för att få svar från revirhävdande fåglar på häckplats.

Denna typ av uppspelning är den som framför allt riskerar att leda till bekymmer för de fåglar det rör. För vissa arter som är svåra att få syn på, d.v.s. där observationer under tidig häckningstid främst görs genom lyssning (t.ex. ugglor), finns en risk att man för att skynda på skådandet väljer att spela upp artens läte för att snabbt få svar. Detta är ofta onödigt och bör därför undvikas, i synnerhet på känsliga lokaler och på lokaler som besöks av relativt stora antal skådare, d.v.s. där det finns en risk för att sådan uppspelning blir frekvent.

Detsamma gäller fåglar av för landet ovanliga arter, där endast ett begränsat antal häckplatser är mer eller mindre allmänt kända. Som exempel kan nämnas häckningslokaler i söder för mindre flugsnappare och brandkronad kungsfågel, vilka dessutom är populära fotoobjekt, och i norr häckningslokaler för nordsångare. Dessa arter riskerar att påverkas negativt av hög skådarnärvaro i kombination med upprepade uppspelningar, och därför ska uppspelning av läten i sådana sammanhang alltid undvikas.

Vad gäller känsliga lokaler, såsom särskilt skyddsvärda naturområden eller platser där risken att störa andra djur och människor är särskilt stor, och även vad gäller akut hotade arter, t.ex. vittryggig hackspett i Sverige, ska uppspelning av läten helt undvikas.

I övrigt bedöms enstaka uppspelningar av läten, på lokaler som inte är frekvent skådarbesökta eller på andra sätt känsliga, och där uppspelningar riktar sig mot vanliga arter och endast görs kortvarigt (t.ex. någon som svarar en gök) inte vara i strid med de etiska riktlinjerna.